

DEK

DEMOKRATİK EĞİTİM KURULTAYI

1977

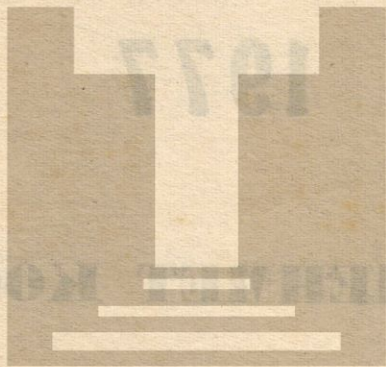
MEHMET KOÇ

YAYGIN EĞİTİM

- bildirge -

töb-der

TÜSTAV

- ogribid -

HALKEVLERİ Basımevi, — ANKARA

TANIM VE KAPSAM

Yaygın Eğitim terimini; en kısa söylenişiyle «okul dışı eğitim» diye tanımlamak mümkün. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bu tanım şöyle yapılmış: «... Yetişkinlere okuma yazma öğretmek, temel bilgiler vermek, en son devam ettikleri öğretim kademesinde edindikleri bilgi ve kabiliyetleri geliştirmek ve hayatını kazanmasını sağlayacak yeni imkânlar kazandırmak amacıyla verilen okul dışı eğitim...» Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bu tanım biraz daha açılıyor: «... Örgün eğitim dışında yetişkinlere ve okul ça-ğında bulunanlara okuma yazma öğretmek, temel bilgiler vermek, beceri kazandırmak ve en son devam ettikleri öğrenim kademesinde edindikleri bilgi ve becerileri geliştirecek, çevrelerini daha iyi değerlendirebilmelerine ve hayatlarını kazanmalarına yardımcı olmak amacıyla verilen okul dışı eğitim...» Böylece, **Yaygın Eğitim** deyince; geniş kitlelere yönelen eğitsel çabaların bütününe anlayabiliriz. Ancak burada bir hatırlatma yapalım. **Yaygın Eğitim** terimi çok yeni. daha önce **Halk Eğitimi** terimi kullanılıyordu. «Siyasi nedenlerle» bundan vazgeçildi. Yine burada; **Genel Eğitim**, **Kitle Eğitimi**, **Okul Dışı Eğitim**, **Toplumsal Eğitim** ve **Sürekli Eğitim** terimlerinin de **Yaygın Eğitim** terimiyle eşanlamda kullanıldığını belirtelim. Ancak bunların içinde en fazla **Halk Eğitimi** terimi kullanılmıştır ve bu adla Milli Eğitim Bakanlığı için-

de yaygın bir örgütlenmeye gidilmiştir. Öyle ki bugün - ne yaptığı pek belli olmayan - her ilde bir **Halk Eğitim Başkanlığı** ve her ilçede de bir **Halk Eğitim Merkezi** vardır. Ancak, önemli olan ad değil uygulamadır. Türkiye toprakları üstünde yarım yüzyıldır sürdürülen bu uygulamanın başarı düzeyini (! kitlelerin günlük yaşantısını çıplak gözle gözlemleyerek öğrenebiliriz.

Bu tanımlama ve açıklamalardan sonra konu kendiliğinden çerçeveleniyor. Özetle belirtmek gerekirse, **Yaygın Eğitim** okullardaki müfredat programı dışında kalan eğitim çabalarının bütünüdür.

YAYGIN EĞİTİMİN DÜNYA

Osmanlılar döneminde; Medreseler, Ahi Örgütleri, Loncalar ve Çıraklık Okulları eliyle ve değişik amaçlarla kitlesel eğitim çabalarının sürdürüldüğü bilinmektedir. Bunları, merkezi planlamadan yoksun Halk eğitimi - **Yaygın Eğitim** - olarak tanımlayabiliriz. İmparatorluğun son dönemlerinde daha çok aydınlarla seslenen ve milliyetçilik - ırkçılık tabanında yükselen bir örgütün ortaya çıktığı görülür: Türk Ocağı. 1912 yılında kurulan bu örgüt aracılığıyla kitleler Turancılık fikirleri çerçevesi içinde eğitilmeye çalışılıyor, bu yolla imparatorluğun kurtulacağı sanılıyordu. Yine aynı yıllarda bir avuç Osmanlı yurtseverinin kurduğu çeşitli dernekler ve bu derneklerin yayın organları aynı işlevi üstlenmişlerdi.

Cumhuriyetin kurulmasını izleyen yıllarda ortaya çıkan «Millet Mektepleri» ve «Halk Dershaneleri» **Yaygın Eğitim** konusundaki başarılı girişimler olarak değerlendirilebilir. Yeni harflerle kitlelere okuma yaz-

ma öğretmek, basit yurttaşlık bilgileri vermek bu kurumların önde gelen görevleri arasındaydı. Ne ki, zamanla bu çabalar hızını ve yoğunluğunu yitirmiş, daha sonra da tümüyle kaldırılmıştır. Halk Eğitimi konusunda üstünde en çok durulan örgütlerden biri de **Halkevleri**'dir. Bütün yurdu kapsayan ve devletten geniş destek gören bu örgüt cumhuriyet ideolojisini yayma görevini üstlenmiştir. Ancak zamanla bu örgüt de işlevini yitirmiş, giderek parti ocağı haline gelmiştir.

Yaygın Eğitim konusu ilk ve sistemli olarak 18-23 Mart 1957 tarihinde toplanan **Altıncı Maarif Şurası**'nda ele alınmıştır. Bu şurada **Yaygın Eğitimin** (Halk Eğitimi) amaçları şöyle saptanmış :

- Cehaletin tasfiyesi.
- Okumuşluğun ilerletilmesi.
- Milli birliğin kuvvetlenmesi.
- Toplum kalkınması.
- Hizmet ülküsünün gelişmesi.
- Ahlâk terbiyesi.
- Tarih ve tabiat sevgisi.
- İç ve dış turizm bilgisi vermek.

Bu soyut amaçlar, yapılacak işler başlığındaki soyut açıklamalara paralellik gösteriyor: «... Öyle bir seferberlik ki en küçük koy okulundan üniversite, enstitü ve derneklere kadar her ilim eğitim ve toplum müessesesi çerçevesinde ümmiliği ve cehaleti tasfiye ve kültür seviyesini yükseltme işini **azim ve heyecanla** ele alır ve çevresi toplumunun meselelerini kendi eline alıp çözmesinde halka teşkilâtlanma kaynağı ve merkezi olur... Gençlik köy hizmetine sevk olunur... Münevverler halk eğitim-

cisi, rehber ve öncüsü olarak halk ve köy hizmetine yöneltilir...»

5-15 Şubat 1962 tarihinde toplanan **Yedinci Milli Eğitim Şûrası**'nda alınan kararlar daha somut ve daha geçerli. Bu şûrada Halk Eğitiminin tanımını şöyle yapılmış:

«Halk Eğitimi, yurttaşların çalışma gücünü arttırmak, yaşayış seviyesini yükseltmek, milli ve insani meziyetlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarıdır.»

Amaçlar bölümü de bir önceki şûraya göre daha açık ve daha somut.

«— Halkımızı okur yazar hale getirmek

— Vatandaşlara Atatürk devrimlerinin manasını kavratmak, cumhuriyet esaslarını öğretmek, demokratik yaşayışı benimsetmek ve yurt ölçüsünde kökleştirmek, demokratik yaşayışın temeli olan hür disiplin, karşılıklı anlayış, sevgi, saygı ve hoşgörülülük hislerini geliştirmek, lüzumlu vatandaşlık bilgilerini kazandırmak.

— ...

— Vatandaşlara bilimsel düşünme, plânlı ve metodlu çalışma alışkanlıkları kazandırmak.

— ...

— ...

— Vatandaşlara ihtiyaçlarını sezdirerek kendilerine öğrenme, daha ileri bir hayat seviyesine ulaşma isteğini uyandırmak; problemlerini kavramalarına yardım ve kılavuzluk etmek...»

Yaygın Eğitim için eğitim şûralarında alınan kararlar böyle. Uygulamaya gelince : Katıldığımız - katılmadığımız yönleriyle tüm bu kararlar Milli Eğitim Bakanlığının tozlu rafları arasında bekletilmekte «...Demokratik yaşayışı benimsetmek ve yurt ölçüsünde kökleştirmek...» gibi her zaman içtenlikle destekleyip hayata geçirebileceğimiz bir ilke değil, «...her mahalleye bir Kur'an Kursu...» ilkesiyle, kitlesel din eğitimi, siyasi iktidarlarca tercih edildi.

YAYGIN EĞİTİMİN BUGÜNÜ

Plânlı dönemdeki Yaygın Eğitim kuruluşlarını dört ana başlık altında inceleyebiliriz.

1. HALK EĞİTİM KURSLARI VE AKŞAM OKULLARI

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında Halk Eğitimine pek yer verilmemişti. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında ise örgün eğitimin tamamlayıcısı olarak genişçe yer verildi. Bu arada Halk Eğitimi yeni bir ad bulundu: **Yaygın Eğitim**. Ancak burada temel olarak okuma-yazma öğretme ele alınıyor ve beş milyon yetişkin hedefleniyordu. Böylece dik-katler okuyup-yazmaya çekilmiş, asıl amaç gözlerden uzak tutulmuştur. Tek başına okuma-yazma öğrenimi hiç bir şeydir. Okuma-yazma ekonomik ve mesleki bir amaca dönük olduğu ve kalkınmayla ilişkisi bulunduğu sürece belirli bir işe yarar. Bu anlayışın sonucu olarak Halk Eğitim Genel Müdürlüğü, Köyişleri Bakanlığından alınarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında ağırlık, mesleki ve teknik eğitime verilmiş, bunun için bol bol kurslar ve akşam okulları açılmıştır. Bu kurs-

larda ve okullarda ulařılmak istenen hedefler şöyle :

«... örgün eğitimden yararlanamamış veya örgün eğitim kurumlarından çeşitli nedenlerle ayrılmış bulunan kişileri; ilgileri ve yeteneklerine göre endüstrinin ihtiyacı olan mesleklerde kısa süreli veya sürekli eğitimle hazırlamak, becerilerini arttırmak, yurt ekonomisinde daha yararlı kılmak, okuma yazma öğretmek, kişilerin bilimsel ve teknolojik ilerlemelerine uyum sağlayacak mesleki ve teknik eğitim olanakları sağlamak, çeşitli düzeylerde örgün ve yaygın eğitim görmüş ve belirli mesleklerde çalışan kişilerin etkinliklerini arttırmak, bunları yeteneklerine göre yeni mesleklerine uyumlarını sağlamak amacıyla...»

Bu amaçlar, toplumun demokratikleşme sürecini etkilemesi ve hızlandırması yönünden hiç bir şey getirmiyor. Kurslarla ve okullarla yukardaki amaçlara ne denli ulaşılabilirdi de tartışılabilir.

Şimdi bu okul ve kursları sıralayalım.

- Akşam Kız Sanat Okulları,
- Olgunlaşma Enstitüleri,
- Akşam Terzilik Okulları,
- Köy Kadınları Bıçkı-Dikiş Kursları,
- Özel Bıçkı-Dikiş Kursları,
- Demircilik-Marangozluk Kursları,
- Yapı ve Orman Kursları,
- Ticaret Liseleri Halk Eğitim Kursları,
- Yardımcı Hemşire Kursları,
- Kur'an Kursları,
- Kurumlara bağlı kurslar,

- Okuma-Yazma Kursları,
- Meslekî ve Genel Bilgi Kursları,
- Sosyal Kültürel Eğitim Kursları,
- ...

Kadınlar için açılan kurslar toplumun gereksinmelerini karşılamaktan uzaktır. Daha çok «cici beylere» «süslü bebek» hazırlamayı amaçlayan çabalarlardır. Ayrıca toplumun demokratikleşme sürecinde temel etkenlerden olan «yaygınlık» sözkonusu değildir. Bu genel kamu hizmetleri şimdilik, ancak kasabalarımıza ya da kentlere yakın köylerimize ulaşabilmektedir. Ve yine ayrıca ulaşabildiği yerlerde de belirli sayıda kişiyi kapsamına alabilmektedir. Program olarak da üretkenlikten uzaktır.

Erkekler için açılan kursların ve okulların da verimliliklerinden ve demokratikleşme sürecine katkılarında söz etmek imkânsızdır.

Okuma yazma kurslarında hedeflenen «beş milyon kişiyi cehaletten kurtarma» savı hayal olarak kalmıştır. Hâlâ genel nüfusun yüzde elliye yakını, cehaletin kara pençesi altında ezilmektedir. Ve hâlâ milyonlarca yurttaşımız devlet kapılarında imza yerine kara mühür ya da baş parmak basmaktadır.

Kur'an Kursları, Lâik Devlet ve Demokratik Eğitim ilkelerine karşıt içeriğiyle gittikçe etkinliğini artırarak ve yurt yüzeyine daha da yayılarak varlığını sürdürmektedir. Bu kurslar yetkililerce denetlenmek istenmemektedir. 1974 yılında resmî kurs sayısı 1132 olarak gösterilmesine rağmen, yurt yüzeyinde çaba gösterenler bunun kat kat üstündedir. Bu kursların sıkı bir denetimden geçirilmesi şarttır.

2. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE YAYGIN EĞİTİM

Dünyamız eskiye oranla çok daha küçük. Bugün Amerika'daki bir olayı elektromanyetik dalgaların yardımıyla bulunduğumuz yerden anında izleyebilmekteyiz. Bir siyasal gösteri, bir sanat olayı ya da bir moda festivali, dünyanın neresinde ortaya çıkarsa çıksın, aslında odamızın içindedir. Oturduğumuz koltuk, kullandığımız kalem ve karıştırdığımız kitap kadar bize yakındır, bizimle içli dışlıdır. Basım tekniğinde ortaya çıkan gelişmeler sonucu bir gazete aynı anda dünyanın birkaç yerinde basılabilmekte, ses duvarını aşan uçaklar kısa bir sürede bu gazeteleri geniş okuyucu kitlelerine ulaştırabilmektedir. Dev rotatiflerde basılan çeşitli renkli dergilerin baskı sayıları milyonlarla ifade edilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının bu gücü egemen sınıfların elinde korkunç bir silâh haline gelmiştir. Bir yandan tüketim ekonomisinin üretim artıkları bu araçlar yoluyla kitlelere «sevdirilmekte», «tükettilmekte» ve bir yandan da kitleler yine bu araçlar yoluyla «ninilenmektedir.»

Şimdi bu araçların işlevlerine kısaca bir göz atalım.

Yurdumuzdaki kitle iletişim araçlarının en etkili si hiç kuşkusuz Türkiye Radyo Televizyon Kurumudur (TRT). Bugünkü işleyiş TRT, egemen sınıfların keyiflerince öttürdükleri bir düdüktür. TRT sadece 1 Mayıs 1964 - 22 Eylül 1971 tarihleri arasında, yani ÖZERK olduğu zaman düdüklükten kurtulabilmiş ve kısmen de olsa tarafsızlığını koruyabilmiştir. Gündümüzdeyse, tüketim ekonomisinin renkli - sesli reklam panosu ve egemen sınıfların ninni plâğıdır. Son bir yıl içinde kuruma atanan üç bin faşist eliyle bu görevler,

egemen sınıflar lehine daha başarılı şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Özellikle son bir yıl içindeki uygulamalardan ve bu uygulamalara karşı çıktığı için cezalandırılan yüzden fazla TRT personelinden herşeyi açıkça görmek mümkündür.

TRT'nin düdükleştirilmesi konusunda en yalın örnek:

TRT ÖZERK'ken yayınlanan programlardan bazıları :

- Köy Odası,
- Mahkeme Dosyası,
- Kitap Saati,
- Sanat Dünyası,
- Köyden Gelen Mektup,
- Türkülerin Dili,
- Altın Zincir,
- Savaş ve Barış,
- Gençlik.

Günümüzde yapılan bazı programlar da şöyle :

- Tarih ve Biz Türkler,
- Biz Üç Kıtadayken,
- Üç Kıtada Söylenir Türkümüz,
- Türk Tarihi,
- Türk Tarihinden Seçmeler,
- ...

Aslında TRT'nin son yıllardaki yayıncılığı konusunda çok şeyler söylemeye gerek yok. Herşey gözler önünde cereyan ediyor. Özellikle «HABERLER» için, Haberlerin «TARAFSIZLIK - DOĞRULUK» ilkesi için söylenen herşey fazla. Durum tartışma götürmeyecek kadar açık olunca, sorunu sergilemektense, önerilerimizi sıralamakla yetinelim.

— TRT ÖZERKLİĞİ, onu gasbeden egemen sınıfların elinden geri alınmalıdır. Bunun için başta TRT çalışanları olmak üzere, tüm kitle örgütleri aktif bir politik çabanın içine girmelidir.

— TRT Yönetim Kurulu'na eğitim işkolunun en büyük temsilcisi olarak TÖB-DER'den bir kişi alınmalıdır.

— TRT Yayınlarının, tarafsızlık, bilimsellik, çağdaşlık ve demokratiklik ilkeleri yönünden kamuoyunda tartışılması sağlanmalıdır.

— TÖB - DER, TRT konusundaki geniş bir incelemeyi eğitim emekçilerinin ve emekçi halkımızın bilgilerine sunacaktır.

— İşgalci Şaban Karataş döneminde kuruma doldurulan faşistler kurumdan atılmalıdır.

— TRT'de Danıştay Kararları uygulanmalıdır.

— TRT eğitim yayınlarından ve bu yayınların planlanmasından tüm ilerici örgütlerle birlikte TÖB - DER de haberdar edilmeli ve kapsam ve içerik tartışılmalıdır. (Danışma olarak)

Gazete ve dergilere gelince:

Dev rotatifler yalan kusuyor. Tüketim ekonomisinin özlediği «ortalama insan» yetiştirmenin yalanı bu. Reklâmların, ırkçı - şoven baskıların ve serüven haberciliğinin yalanı. Sonra cinsel doyumsuzluğu sömürmenin yalanı.

Reklâmlar yalan üstüne kurulu bu basını besliyor. Bu yetmez olunca gizli ödenekler, ilân kurumları bu yalan üretme araçlarına sırt veriyor.

Çocuklar için yapılan yayınlar serüven sömürücülüğü yapmakta. Onların körpeçik beyinleri «sınıflı

toplumlarda çalışanın kazanacağı» yalanıyla yıkanmakta.

Gençler için yapılan yayınlar en aşağılık cinsel sömürüyü sürdürmekte.

Bu örnekleri uzatmak mümkün.

Çözümüne gelince:

Temel çözüm, tüm basının emekçi sınıfların denetimine geçmesidir. Ne var ki, toplumun demokratikleşme süreci içinde TÖB-DER'in ve diğer demokratik kuruluşların alabileceği bazı önlemler var.

— TÖB-DER ve tüm demokratik kuruluşların kitlelere seslenen ortak bir günlük gazeteye kavuşmaları sözkonusu olabilir.

— Bu gerçekleşmediği takdirde ve parasal olanaklar elverdiğinde toplumun demokratikleşme sürecine katkıda bulunulması için TÖB-DER, tek başına bu eylemini gerçekleştirecektir.

— Yine parasal olanaklar elverdiği ölçüde tüm yurt çocuklarına seslenen ve onların gereksinmelerine cevap veren bir dergi çıkarılacak ve ayrıca çocuklar için kitap yayımına geçilecektir.

— Şimdi yayınlamakta olduğumuz aylık dergimiz YENİ TOPLUM'un ve TÖB-DER gazetesinin kitlelere ulaştırılması için yeni önlemler alınacaktır.

— Sadece kazanç ve sömürü için yayınlanan dergi ve gazetelere tüm halkımızın boykot etmesi için çalışmalar yapılacaktır.

— Toplumun demokratik özlemlerine cevap veren, çağdaş, tarafsız ve yeterli haberler veren gazetelerin yurt ölçüsünde yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılacaktır.

— Sinemadaki sansür mutlaka kaldırılmalı, bunun için mücadele verilmelidir.

— Şimdilerde ütöpik gibi görünse de gelecekte TÖB - DER, halkın gereksinmelerini karşılamak için kendisi bizzat devrimci filmler yapacaktır.

— Öğretmenlerin ve halkımızın görmesinde yarar umulan filmler yayın organlarımız yoluyla halka tanıtılacaktır.

EDEBİYAT

— TÖS dönemindeki ödüller yeniden canlandırılacak, ilerici - devrimci yazarların eserleri kitlelere tanıtılacak ve yazarlar TÖB - DER tarafından ödüllendirileceklerdir.

— Kitlelerin okumasında yarar umulan kitaplar yayın organlarımız eliyle tanıtılacaktır. Ayrıca bu gibi kitapların yurt ölçüsünde dağıtılmasında yardımcı olacaktır.

— Konferanslar, açık oturumlar ve sergiler için bir galeri satın alma yoluna gidilecektir.

4. DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİ VE YAYGIN EĞİTİM

Demokratik kitle örgütleri bu Kurultayda bildirimler sundular. Bu yüzden bu örgütlerin kitle eğitimlerini ve tutacakları yolu ayrı ayrı eleştirmiyoruz. Ancak bir öneri getiriyoruz. O da şu :

— Demokratik kitle örgütleri, yaygın eğitim için ortak bir program çerçevesinde toplanabilirler. Biz TÖB - DER olarak böyle bir çağırımı yapıyoruz. Program çalışmalarına katılmaya hazırız.

Bu önlemler burjuvazinin basın gücü karşısında bir alternatif değildir. Ancak başarılabilirdiği takdirde, hiç değilse toplumun bir kesiminin burjuva yalanlarına karşı korunabilmesidir.

3. GÜZEL SANATLAR VE YAYGIN EĞİTİM

Edebiyat, tiyatro, resim, sinema vb. gibi güzel sanat dallarının kitle eğitimindeki yeri ve etkinliği önemli. Biz burada bu ürünlerin geniş bir eleştirisine ve ülkedeki uygulanmasına değinmeyeceğiz. Zira bunlar öbür bildirilerde genişçe yer alıyor. Biz, TÖB - DER'in önerilerini sıralayacağız.

TİYATRO

— TÖS döneminde uygulanan öğretmen tiyatroculuğu yeniden canlandırılacak, olanaklar ölçüsünde merkezi ya da bölgesel olarak TÖB - DER TİYATROSU kurulacaktır. Bu tiyatro kazanç ve siyasi ajitasyonu değil, kitlelerin sanatsal eğitimini ve demokratik yaşama katılımlarına yardımcı olacaktır.

— İlerici - halkçı tiyatroların yurt yüzeyine dağılabilmesi için çalışmalar yapılacaktır.

— Mülki amirlerin tiyatro yasaklamalarıyla (sansürle) etkili bir mücadele verilecektir.

SİNEMA

Sinema, bugün oldukça kazançlı bir sanayi dalıdır. Bu yüzden sanatsal özelliğini gittikçe yitirmektedir. Egemen sınıflar bir yandan kitleleri kendine yabancılaştırmak ve bir yandan da uyutmak için bu «yedinci sanatı» kullanmaktadır. En aşağılık seks ve serüven filmleri kitlelere empoze edilmekte, devrimci filmlerse, daha işin başında sansürde takılıp kalmaktadır. Bu yüzden:

SONUÇ

YAYGIN EĞİTİM konusunda getirdiklerimiz bunlar. Ancak her zaman olduğu gibi şimdi de kamuoyunun eleştirilerine açtık. Bu konudaki etkinliklerimizin arttırılması için kamuoyunun yol göstericiliğini ve program plânlamasındaki yardımcılığını bekliyoruz.

KAYNAKÇA

- TÜRKİYE'DE YAYGIN EĞİTİM
Seminer Tebliğleri, Eskişehir İTİA Yayınları
- ALTINCI MAARİF ŞÛRASI
- YEDİNCİ MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI
- HALK EĞİTİMİNDE ÖRGÜTLENME VE
SONUÇLAR Şevket Gedikoğlu
- KALKINMA PLÂNLARI
DPT Yayınları
- RADYO VE TELEVİZYONA GİRİŞ
Dr. Aysel Aziz
- EĞİTİM
4. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İht. Kom.
Raporu
- TÜRKİYE'DE HALK EĞİTİMİ
Eşref Kılıç